

Liite. Tehtävien ja velvoitteiden säätely opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla

Koulutusta ja kulttuuria koskeva lainsäädäntö perustuu asianomaista koulutusmuotoa koskevaan toimintalainsäädäntöön, kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikkaa koskevaan lainsäädäntöön sekä rahoitus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin (1705/2009) tai kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin (1704/2009). Opettajien kelpoisuudet on säädetty erillisellä asetuksella.

Lasten päivähoido, opetus ja koulutus

Opetusalalla on purettu 1990-luvun alkupuolelta lähtien suuri määrä hallintoa, henkilöstöä ja koulutuksen järjestämistapaa koskeneita säännöksiä. Valtakunnallista ohjausta on kevennetty ja paikallista päätösvaltaa lisätty. Muutokset ovat koskeneet sekä normi- että resurssiohjausta. Toiminnan järjestämistä koskevaa sääntelyä on purettu. Oppilaitosverkkoa (toimipisteiden määrää) koskeva päätöksenteko on järjestäjien päätettävissä. Koulutusta koskevaan lainsäädäntöön ei sisälly enää kuntien eikä kuntayhtymien hallintoa koskevia säännöksiä. Opetushenkilöstön virka- ja tehtävärakennetta koskevasta sääntelystä on pääosin luovuttu. Rehtorien, opettajien ja muun opetustoimen henkilöstön oikeudellinen asema määräytyy palvelussuhdelain mukaan esimerkiksi kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain mukaan. Viime vuosina koulutusta koskevaan lainsäädäntöön säädetty velvoitteet ovat liittyneet lähinnä opiskeluympäristön turvallisuuden edistämiseen ja liittyvät näin kiinteästi perustuslain 7 §:n takaamiin oikeuksiin

Varhaiskasvatuksen ja päivähoidon palvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirtyivät sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön 1.1.2013 alkaen. Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö on parhaillaan valmisteltavana. Tavoitteena on antaa hallituksen esitys eduskunnalle keväällä 2014. Voimassa olevan lasten päivähoidosta annetun lain mukaan kunnan on huolehdittava lasten päivähoidon järjestämisestä asukkaalleen sisällöltään ja laajuudeltaan laissa säädetyn tasoisena. Päivähoidon rahoitus määräytyy kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain nojalla.

Perusopetuslain mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Kunta voi järjestää palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne muulta opetuksen järjestämisestä koskevan luvan saaneelta perusopetuksen järjestäjältä. Esiopetuspalvelut kunta voi hankkia myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta kuitenkin vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään perusopetuslain mukaisesti. Kuntien välistä yhteistyötä varten voidaan perustaa myös kuntayhtymä. Esi- ja perusopetuksen rahoitus on määräytynyt vuoden 2010 alusta lukien kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain nojalla

Esi- ja perusopetusta lukuun ottamatta lainsäädännössä ei ole asetettu kunnalle velvollisuutta muiden koulutuspalvelujen järjestämiseen, vaan niiden järjestäminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Tämän vuoksi muita lainsäädännössä olevia koulutuksen järjestämiseen liittyviä velvoitteita ei ole asetettu kunnalle vaan koulutuksen järjestäjälle tai oppilaitoksen ylläpitäjälle, joka voi olla kunta, kuntayhtymä, yksityinen toimija tai valtio. Koulutuksen järjestäminen perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön tai valtioneuvoston kullekin koulutuksen järjestäjälle myöntämään järjestämis- tai toimilupaan tai ylläpitämislupaan. Koulutus myös rahoitetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesti samoin periaattein riippumatta siitä onko järjestävänä tahona kunta tai yksityinen toimija.

Lukiolaissa ja -asetuksessa säädetään nuorille ja aikuisille annattavasta perusopetuksen määrään perustuvasta yleissivistävästä lukiokoulutuksesta. Ylioppilastutkinnon järjestämisestä säädetään tarkemmin

ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa. Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa opiskelu yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Lupa lukiokoulutuksen järjestämiseen voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle. Järjestämisluvassa määrätään kunnat, joissa koulutusta järjestetään, opetus- kieli, koulutuksen järjestämismuoto, erityinen koulutustehtävä sekä muut tarpeelliset koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Järjestämisluvan saaneiden kunnallisten ja yksityisten lukiokoulutuksen järjestäjien lisäksi lukiokoulutusta voivat järjestää myös valtion oppilaitokset ja yliopistojen harjoittelukoulut. Lukioista 352 on kunnan, 13 kuntayhtymien, 35 yksityisten ja 8 yliopistojen omistamia. Alle 18-vuotiaana aloittaneista lukiolaisista noin 88 prosenttia käy kunnan tai kuntayhtymän lukiota.

Ammatillista koulutusta säädellään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja asetuksessa ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa ja asetuksessa. Lupa ammatillisen peruskoulutuksen tai ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämiseen voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle, säätiölle tai valtion liikelaitokselle. Järjestämisluvan ja rahoitusjärjestelmän kautta vaikutetaan koulutustarjonnan suuntaamiseen työelämän eri alojen tarpeiden mukaisesti ja toisaalta turvataan koulutuksen saatavuus ja vetovoimaisuus maan eri osissa.

Ammatillinen koulutus on pääosin kuntaa laajempaa alueiden ja työelämän tarpeisiin suunnattua ja monelta osin valtakunnallista. Ammatillinen peruskoulutus on ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta. Vammaisille opiskelijoille järjestettävää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta, maahanmuuttajille järjestettävää ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta ja kotitalousopetusta muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena voidaan järjestää järjestämisluvan mukaisesti ja siten kuin asetuksella säädetään. Lisäksi järjestämisluvan mukaisesti voidaan järjestää ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta. Ammatillisen lisäkoulutus on ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavaa koulutusta. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon voi suorittaa näyttötutkinnolla ammattitaidon hankkimistavasta riippumatta.

Ammatillista peruskoulutusta tai ammatillista lisäkoulutusta voidaan järjestää myös oppisopimuskoulutuksena. Oppisopimuskoulutus järjestetään pääosin työpaikalla ja se perustuu kirjalliseen määräaikaan työsopimukseen eli oppisopimukseen. Oppisopimuskoulutusta voivat toteuttaa kaikki ne koulutuksen järjestäjät, joille opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut siihen luvan. Ammatillisen koulutuksen järjestäjistä on vuonna 2013 kuntia 11, kuntayhtymiä 36 ja yksityisiä perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjiä noin 100.

Ammattikorkeakoulut ovat osa korkeakoulujärjestelmää. Valtioneuvosto myöntää ammattikorkeakoulujen toimiluvat. Toimilupa voidaan myöntää kunnalle tai kuntayhtymälle tai rekisteröidylle suomalaiselle yhteisölle tai säätiölle. Ammattikorkeakoulun rahoitusta ja hallintoa koskevaa lainsäädäntöä ollaan parhaillaan uudistamassa. Muun muassa toimiluvan myöntämisperusteet uudistetaan. Uusi lainsäädäntö tulee voimaan vuoden 2014 alussa ja samalla voimassa olevat toimiluvat päättyvät. Vuonna 2013 rahoitusjärjestelmän mukaista valtionosuutta maksetaan 25 ammattikorkeakoululle. Toimiluvista kaksi on myönnetty yksittäisille kunnille, seitsemän kuntayhtymälle, 15 osakeyhtiölle ja yksi säätiölle.

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) mukaan vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, opintokeskukset ja liikunnan koulutuskeskukset.

Vapaan sivistystyön järjestäminen on kunnalle vapaaehtoista. Rahoituksen saamisen ehtona on opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä ylläpitämislupa, jossa määritellään oppilaitoksen koulutustehtävä ja muut

koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Vapaan sivistystyön lain mukainen ylläpitämislupa voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle. Kunnat toimivat lähinnä kansalaisopistojen ylläpitäjinä. Valtion rahoitus määräytyy vapaasta sivistystyöstä annetun lain nojalla. Rahoituksessa ei ole kunnan lakisääteistä rahoitusosuutta.

Taiteen perusopetus on kunnalle vapaaehtoista ja sen järjestäminen perustuu järjestämislupaan. Rahoitus määräytyy opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesti.

Kulttuuri

Kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut ovat lakisääteisiä ja kunnan tehtäväalaan kuuluvia palveluja, mutta kunnilla on harkintavalta päättää, missä laajuudessa ja millä tavoin palveluja järjestetään.

Kunnan tehtävänä on kirjastolaissa tarkoitettujen kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen. Kirjastolain tavoitteen toteutuminen edellyttää, että väestön tarvitsemat kirjasto- ja tietopalvelut tuotetaan mahdollisimman tasavertaisesti maan eri osissa. Kirjasto- ja tietopalvelujen yhtäläiseen toteutumiseen ja palvelujen laatuun vaikuttaa merkittävästi, että kunnan kirjastolaitoksessa on osaava ja riittävä määrä kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusta saanutta henkilöstöä.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla. Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä.

Nuorisolain tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nuorisotyö ja –politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Nuorisotyötä ja –politiikkaa toteutetaan monialaisena yhteistyönä sekä yhteistyönä nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen kanssa.

Liikuntalain tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Lain tarkoituksena on lisäksi liikunnan avulla edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävä kehitystä. Yleisten edellytysten luominen liikunnalle on liikuntalain 2 §:n mukaan valtion ja kuntien tehtävä. Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

Perustuslain suoja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tehtävissä

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla kunnan ydintehtäviin kuuluvat kasvatusta, opetus ja sivistys. Perusoikeuksia koskevan hallituksen esityksen (309/1993 vp.) mukaan perustuslain säännöksistä seuraa, että lainsäädännöllä on huolehdittava riittävien palvelujen turvaamisesta. Sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet edellyttävät julkiselta vallalta aktiivista toimintaa. Lainsäädännölliset muutokset eivät voi merkitä olennaista puuttumista perusoikeussäännöksellä suojattuihin etuihin, joiden saamiseen asukkailla on perustuslain mukaan subjektiivinen oikeus. Suomi on myös kansainvälisesti sitoutunut sivistyksellisiin ihmisoikeuksiin YK:ssa ja sen erityisjärjestöissä sekä Euroopan neuvostossa. Oikeudesta koulutukseen on määräyksiä YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa YK:n yleissopimuksessa (TSS-sopimus), uudistetussa Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa, Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisessä lisäpöytäkirjassa sekä Unescon yleissopimuksessa syrjinnän vastustamiseksi opetuksen alalla. Kansainvälissä sopimuksissa on vastaavanlaisia määräyksiä kulttuurista ja kulttuuriympäristöstä.

Kuntien tehtävät

Perusopetuksen järjestäminen

Perustuslain 16 §:n 1 momentti takaa subjektiivisen oikeuden maksuttomaan perusopetukseen. Opetuksen ohella myös välttämättömien opetusvälineiden kuten oppikirjojen, on oltava oppilaille maksuttomat. Maksuttoman opetuksen tulee perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan kattaa myös tarpeelliset koulukuljetukset ja riittävä ravinto (PeVM 25/1994). Kuljetukselle vaihtoehtoinen majoitus on myös maksuton.

Myös esiopetuksen voidaan katsoa kuuluvan perustuslain 16 §:n 1 momentin tarkoittamaan maksuttomaan perusopetukseen. Lisäksi vammaiselle tai muuten tukea tarvitsevalle tulee järjestää tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet ja riittävä tuki perusopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lasten päivähoito sekä aamu- ja iltapäivätoiminta

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaalipalvelut. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Perusoikeusuudistuksen säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp) mainittiin lasten päivähoito esimerkkinä tällaisesta järjestelmästä. Sosiaalisia oikeuksien kannalta lasten päivähoito ohella merkityksellisiä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan toimintoja ovat erityisesti esiopetus ja perusopetuslain 8 a luvun mukainen aamu- ja iltapäivätoiminta. Aamu- ja iltapäivätoiminta on osa kasvatusturvallisuutta. Perusopetuslain 48 a §:n mukaan toiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Lisäksi aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Myös kansainvälisistä sopimuksista seuraa velvoitteita lasten päivähoitoon ja varhaiskasvatukseen toteuttamiseksi.

Toisen asteen koulutuksen järjestäminen

Perustuslain 16 §: 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Säännös viittaa tosiasialliseen eikä pelkästään muodolliseen yhdenvertaisuuteen. Varattomuus ei saa estää mahdollisuutta muuten kehittää itseään ja mahdollisuudet on turvattava riippumatta asuinpaikasta sekä siitä onko henkilö suomen tai ruotsinkielinen. Vaikka kysymys ei ole subjektiivisesta oikeudesta, tämä asettaa julkiselle vallalle velvollisuuden muokata lainsäädäntöä näiden perusoikeuksien toteutumisen turvaamiseksi.

Toisen asteen koulutuksen järjestäminen on kunnille kuitenkin vapaaehtoista. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäminen ei ole kunnille säädetty velvollisuus rahoituksen kuntaosuutta lukuun ottamatta. Ammatillinen aikuiskoulutus ja vapaan sivistystyön koulutus ovat myös kunnalle vapaaehtoisia tehtäviä eikä kunnille ole säädetty velvollisuutta osallistua edes näiden toimintojen rahoittamiseen. Näiden järjestäminen perustuu ministeriön myöntämään järjestämislupa.

Vaikka kunnalla ei ole lakisääteistä velvollisuutta järjestää kyseisiä toimintoja, on niiden järjestäminen kuitenkin julkisen vallan tehtävä sivistyksellisten perusoikeuksien toteuttamiseksi. Myös kansainväliset sopimukset asettavat velvoitteita järjestää opetusta kaikille ikäryhmille eikä opetuksen tarjoamisvelvollisuus rajoitu pelkästään yleissivistävään opetukseen. Kunnalla ei ole velvollisuutta toimia koulutuksen järjestäjänä, mutta jos se hakee ja saa luvan koulutuksen järjestämistehtävään, tulee sen toimia laissa tehtävän hoitamiselle asetettujen velvoitteiden mukaisesti. Nämä velvoitteet koskevat yhtäläisesti myös muita kuin kuntia toiminnan järjestäjänä.

Kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimi sekä vapaa sivistystyö

Perustuslain 16 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle mahdollisuus kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Itsensä kehittämismahdollisuutta koskevat julkisen vallan toimenpiteet liittyvät opetuksen ohella tiedon saatavuuteen ja hankintaan, tieteelliseen ja taiteelliseen toimintaan, taiteesta nauttimiseen sekä liikunnan ja muun ruumiinkulttuurin harjoittamiseen (HE 309/1993 vp). Itsensä kehittämismahdollisuuksia koskevaa turvaamisvelvollisuutta julkinen valta toteuttaa muun muassa ylläpitämällä ja tukemalla kirjastoja, kulttuurilaitoksia, liikuntapaikkoja ja kansalais- ja työväenopistoja sekä avustamalla tieteen, taiteen ja liikunnan harjoittamista ja kulttuuritoimintoja. Kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut ovat osa itsensä kehittämiseen liittyviä toimia. Ne edistävät kuntalaisten hyvinvointia ja niitä järjestetään siten, että ne ovat yhdenvertaisesti ja varattomuuden sitä estämättä kaikkien kuntalaisten saatavilla.

Kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut ovat luonteeltaan lakisääteisiä ja kunnan tehtäväalaa kuuluvia palveluja, mutta kunnilla on harkintavalta päättää, missä laajuudessa ja millä tavoin palveluja järjestetään. Kyse ei ole subjektiivisesta oikeudesta, mutta palveluiden järjestäminen on kuitenkin julkisen vallan tehtävä sivistyksellisten perusoikeuksien toteuttamiseksi. Esimerkiksi kirjasto- ja tietopalvelut ovat kaikkien kuntalaisten perus- ja lähipalvelu. Myös vapaan sivistystyön järjestäminen on kunnille vapaaehtoista eikä kunnilla ole myöskään velvollisuutta osallistua sen rahoittamiseen.

Perustuslain 14 § asettaa julkiselle vallalle tehtävän edistää myös nuorten mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Kuntien tuleekin järjestää nuorille mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja –politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria tulee kuulla heitä koskevissa asioissa.

Kuntien velvoitteet

Lakisääteisiin tehtäviin liittyvät velvoitteet ohjaavat lakisääteisten tehtävien järjestämistä ja useimmille niistä on löydettävissä perusteet perusoikeussäännöksistä sekä kansainvälisistä sopimuksista. Mainittujen velvoitteiden poistaminen heikentäisi perusoikeuksien takaamien oikeuksien toteutumista. Perustuslain 123 §:n mukaan valtion ja kuntien järjestämän muun opetuksen kuin yliopisto-opetuksen perusteista samoin kuin oikeudesta järjestää vastaavaa opetusta yksityisissä oppilaitoksissa säädetään lailla.

Perustuslain 6 § sisältää vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta. Yhdenvertaisuus-periaatteeseen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Lakisääteisillä velvoitteilla toteutetaan tavallisesti yhdenvertaisten sivistyksellisten perusoikeuksien käytännön toteutumista alueellisista eroista riippumatta. Tästä esimerkkeinä ovat mm. eri koulutusmuotojen valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako, opetussuunnitelmien ja tutkintojen valtakunnalliset perusteet sekä kirjasto- ja tietopalvelujen saatavuus, nuorten oikeus osallistua ja tulla kuulluksi heitä koskevassa päätöksenteossa. Myös erilaisten välttämättömien suunnitelmien ja ulkoisen ja sisäisen arvioinnin velvoitteiden voidaan katsoa edistävän yksilöiden yhdenvertaisten oikeuksien toteutumista. Lähtökohtaisesti kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluissa kunnilla on harkintavalta päättää, missä laajuudessa ja millä tavoin palveluja järjestetään. Julkisen vallan tulisi kuitenkin varmistaa näiden palvelujen saatavuus yhdenvertaisesti asuinpaikasta, varallisuudesta tai terveydentilastaan riippumatta. Henkilöstön kelpoisuus niin oppilaitoksissa kuin kirjastoissa ja eräissä erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien osalta mitoitus (lasten päivähoito ja erityisopetuksen ryhmät) takaavat toiminnan laadun, osaamisen ja turvallisuuden. Myös kansainvälisistä sopimuksista seuraa velvoitteita sen varmistamiseksi, että opetusnormit ovat yhtäläiset kaikissa julkisissa opetuslaitoksissa ja edellytykset opetuksen laatuun ovat yhtäläiset.

Opetusta ja koulutusta koskevat velvoitteet pyrkivät useimmiten turvaamaan perusoikeuksien toteutumista koulutuksen järjestämisessä. Sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien sekä yhdenvertaisuuden lisäksi myös useat muut perusoikeudet ovat asettaneet tarpeen säätää velvoitteita koulutusta koskevaan lainsäädäntöön. Näillä velvoitteilla pyritään turvaamaan perusoikeuksien toteutumista opetusta ja koulutusta koskevassa toimintaympäristössä.

Näitä perusoikeuksia ovat muun muassa perustuslain 7 §:ssä taattu oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, perustuslain 10 §:ssä säädetty yksityiselämän suoja, perustuslain 11 §:n mukainen uskonnon ja omantunnon vapaus, perustuslain 17 §:ssä on säädetty oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin sekä perustuslain 14 §:ssä säädetty julkisen vallan tehtävä edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.